

Neokelsenowska teoria prawa międzynarodowego (Streszczenie popularnonaukowe)

Hans Kelsen (1881-1973), austriacki profesor prawa, bywa określany mianem „najbardziej znanego prawnika XX w.” Jego wkład w rozwój nauki prawa jest nie do przecenienia; głównym osiągnięciem tego uczonego było stworzenie niezwykle wpływowej koncepcji metody badania i poznania prawa, zwanej czystą teorią prawa. Jest jednym z głównych twórców współczesnej koncepcji sądu konstytucyjnego (Trybunału Konstytucyjnego), zasłużył się także dla rozwoju idei państwa prawnego, teorii demokracji, ale również zwracał uwagę na doniosłość problemów prawa międzynarodowego. W przeciwieństwie do pozostałych, ostatni z wymienionych elementów jego twórczości naukowej nie był do tej pory szerzej badany w Polsce, natomiast w literaturze zagranicznej rozpoczęto analizę teorii prawa międzynarodowego Hansa Kelsena dopiero w ostatnich latach. Pierwszym celem niniejszego projektu badawczego jest odtworzenie z bogatego dorobku Hansa Kelsena jego koncepcji prawa międzynarodowego i sprawdzenie, czy można uznać, że składa się ona na spójną teorię naukową w świetle proponowanych przez niego założeń metodologicznych.

Badania te nie są jednakże przedsięwzięciem z zakresu historii myśli prawnej. Nie jest ich celem odtwarzać historyczne uwarunkowania rozwoju poglądów Hansa Kelsena. Zadaniem, jakie stawia przed sobą autor jest raczej analiza oraz synteza argumentów teoretycznych i filozoficzno-politycznych idei Kelsena na temat prawa międzynarodowego w oderwaniu od uwarunkowań w jakich się kształtowały. Następnym krokiem badawczym będzie zbadanie czy i w jaki sposób, teoria prawa międzynarodowego austriackiego uczonego może zostać zastosowana do współczesnych warunków prawnych na początku XXI wieku. Dobra teoria naukowa powinna bowiem spełniać rolę z jednej strony opisową (wyjaśniającą), a z drugiej normatywną, czyli odpowiadającą na pytanie jak należy postąpić lub jakie decyzje podejmować aby uzyskać przewidywane przez tę teorię zjawiska.

W odniesieniu do teorii prawa międzynarodowego Hansa Kelsena, zjawiskiem prawnym ważnym dla współczesnego prawa międzynarodowego, które teoria ta mogłaby pomóc wyjaśnić jest zagadnienie prawa globalnego. Pojęcie to łączy się z próbą nazwania złożonych przemian jakim podlega prawo międzynarodowe, a które powodują zmianę jego charakteru z prawa między narodami w kierunku prawa ponadnarodowego lub oderwanego w znacznym stopniu od bezpośredniej woli państw jako podstawowych aktorów stosunków międzynarodowych. Jedną z kategorii próbujących uchwycić znaczenie tych postępujących zmian w strukturze globalnego prawa międzynarodowego jest pojęcie tzw. multicytryzmu (pluralizmu prawnego). Multicytryzm jest teorią globalnego systemu prawnego, ponieważ zakłada, że w skali globalnej istnieje wiele ośrodków władzy i podejmowania decyzji oraz wiele podsystemów tworzenia reguł. Wszystkie one współistnieją w tych samych ramach ogólnego prawa międzynarodowego i mogą współdziałać, jak i wchodzić ze sobą w kolizje, zwłaszcza w dziedzinach stosowania oraz interpretacji prawa. Założeniem badawczym w tej części jest, że teoria prawa międzynarodowego Hansa Kelsena stanowi narzędzie intelektualne, które pozwala adekwatnie uchwycić i opisać multicytryczny globalny porządek prawny, a także pozwolić na wyciągnięcie wniosków o charakterze normatywnym (przewidyującym). Celem badań będzie sprawdzenie tej hipotezy.

W toku badań zostaną wykorzystane metody filozoficzno-prawne, oparte o dokonywanie właściwych procesów myślowych, porównań i analiz pojęciowych, powszechnie stosowane w tego typu badaniach o charakterze teoretycznym. Nie jest to projekt wymagający dokonywania badań empirycznych.

Znaczenie wyników badań jest istotne po pierwsze dla rozwoju samej nauki prawa. Badania nad teorią prawa międzynarodowego Kelsena nie były do tej pory prowadzone w Polsce. Za granicą podejmowane są one – odmiennie niż w tym projekcie – głównie w aspekcie historycznym i rzadko ich celem jest analiza możliwości zastosowania tej teorii do rozwiązywania złożonych problemów koncepcyjnych i teoretycznych na poziomie ponadnarodowym (globalnym). Po drugie, wyniki badań dostarczą użytecznego instrumentarium pojęciowego i analitycznego do pracy z coraz bardziej złożonymi przemianami prawa międzynarodowego i globalnego. Zarówno w nauce prawa międzynarodowego jak i teorii i filozofii prawa brakuje obecnie takich narzędzi. Dyscypliny te nie zawsze nadążają za spontanicznymi procesami globalizacji mającymi miejsce także w obszarze prawa. Do zmierzenia się z rzeczywistymi problemami polityczno-prawnymi potrzebujemy po pierwsze adekwatnych teorii. Parafrazując Alberta Einsteina trzeba bowiem przypomnieć, że nie ma nic bardziej praktycznego niż dobra teoria. Niniejsze badania stanowią próbę zaproponowania takiej teorii dla problemów jutra, poprzez czerpanie z europejskiej tradycji intelektualnej ubiegłego wieku.